

ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА ЯК СУБ'ЄКТА МИТНОГО ПРАВА: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Статтю присвячено висвітленню питань, пов'язаних з упровадженням інституту уповноваженого економічного оператора, а саме окреслено його поняття та основні характеристики. На підставі аналізу та узагальнення робіт вітчизняних та іноземних дослідників пропонується розгляд правового регулювання визначеного інституту в різних державах. Акцентується увага на міжнародній практиці визначення правового статусу уповноваженого економічного оператора та його основних елементів.

Ключові слова: уповноважений економічний оператор, сумлінний учасник зовнішньоекономічної діяльності, програма уповноваженого економічного оператора, стандарт, правило.

**Білоус-Осінь
Тетяна Ігорівна,**

*аспірантка кафедри
морського та митного
права Національного
університету
«Одеська юридична
академія»*

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю фундаментальної, комплексної роботи, присвяченої міжнародному досвіду становлення інституту уповноваженого економічного оператора. Одним із пріоритетних напрямків удосконалення митного права на сучасному етапі є вивчення цього інституту з урахуванням міжнародних правових норм, правил, принципів, що його регулюють.

Наукові дослідження щодо визначення сутності та встановлення уповноваженого економічного оператора як суб'єкта митного права практично не проводилися, хоча окремі статті з цієї тематики були опубліковані в юридичній та спеціальній літературі. Це публікації вітчизняних і зарубіжних учених і практиків, таких як А. Мазур, О. Мошинская, М. Polner, Т. Fletcher та інші. Саме тому висвітлення порядку впровадження інституту уповноваженого економічного оператора та встановлення його правового регулювання в різних державах буде метою нашої статті.

Запровадження інституту уповноваженого економічного оператора ознаменовано прийняттям Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур 1973 року. Відповідно до Загального

додатку розділу 1 Стандартного правила 1 митна служба встановлює та підтримує офіційні відносини консультативного характеру з учасниками зовнішньої торгівлі з метою розвитку співробітництва та сприяння їхній участі в упровадженні найбільш ефективних методів роботи, що узгоджуються з національним законодавством і міжнародним правом.

Відповідно до Стандартного правила з перехідним терміном 3.32, яке має назву Спеціальні процедури для уповноважених осіб, для визначених осіб, які відповідають установленим митною службою критеріям, включаючи дотримання вимог митної служби та використання задовільної системи ведення комерційної документації, митна служба передбачає: випуск товарів з представленням мінімуму даних, що є необхідним для ідентифікації товарів та в подальшому дозволить заповнити остаточну декларацію на товари; оформлення товарів на об'єктах декларанта або в іншому місці, дозволеному митною службою [1].

Наступним кроком розвитку інституту уповноваженого економічного оператора стало прийняття Рамкових стандартів безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі Всесвітньої митної організації 2005 року. Компанії, що застосовують сучасні інформаційні технології у роботі з міжнародними товаропотоками і здійснюють постійний контроль за експортними та імпорфтними операціями, отримали значні переваги при введенні в дію нових Рамкових стандартів ВМО; їм було надано статус уповноважених економічних операторів, що пози-

тивно відбилосся на їх міжнародній репутації. Одним із чотирьох основних елементів Рамкових стандартів безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі є виділення пільг, які надаватимуться митними службами компаніям, що дотримуються мінімальних стандартів безпеки міжнародної мережі поставок товарів і використовують ефективні методи роботи.

Рамковими стандартами ВМО вперше на нормативному рівні закріплено такий суб'єкт, як уповноважений економічний оператор. У такому контексті під ним розуміється учасник зовнішньоекономічної діяльності, чия діяльність отримала схвалення митної адміністрації як відповідна нормам ВМО чи стандартам забезпечення безпеки мережі поставки товарів. До поняття «уповноважений економічний оператор» включають, зокрема, виробників, імпортерів, експортерів, брокерів, перевізників, консолідаторів, посередників, операторів портів, аеропортів, терміналів, інтеграційних операторів, складських операторів, дистриб'юторів.

Відповідно до Рамкових стандартів безпеки і полегшення торгівлі «друга опора» (яка має назву «митниця-бізнес») включає шість стандартів, зокрема таких, як:

2. партнерство (уповноважені економічні оператори, що беруть участь у міжнародній мережі поставок товарів, здійснюватимуть самооцінку з урахуванням заздалегідь установлених стандартів безпеки та передової практики для того, щоб їх власні програми та процедури забезпечували адекватні гарантії для своїх відправлень і контейнерів до того, як ті

будуть випущені з-під митного контролю в пункті призначення);

3. безпека (уповноважені економічні оператори будуть використовувати у своїй діяльності найбільш ефективні методи забезпечення безпеки);

4. уповноваження (митні адміністрації спільно з представниками торгового співтовариства розробляють порядок процедури акредитації за критеріями якості, які забезпечуватимуть компанії, що мають статус уповноваженого економічного оператора, відповідні стимули);

5. технологія (усі сторони зберігають цілісність вантажів і контейнерів за допомогою сприяння використання сучасних технологій);

6. комунікація (митна адміністрація буде регулярно оновлювати програму партнерства «митниця – бізнес» для того, щоб сприяти впровадженню мінімальних стандартів безпеки та найбільш ефективних методів забезпечення безпеки ланцюга поставок товарів);

7. полегшення (митні адміністрації будуть працювати спільно з уповноваженими економічними операторами для забезпечення максимальної безпеки та полегшення функціонування міжнародної мережі поставок товарів, що розпочинається на їх митній території або проходить через неї.

Відповідно до Додатку 2 Рамкових стандартів ВМО Технічні специфікації до «другої опори» «митниця-бізнес», відносини між митними адміністраціями та підприємницьким товариством повинні засновуватись на взаємоповазі до ролі й обов'язків один одного в цій сфері. Цим Додат-

ком деталізуються та роз'яснюються стандарти «другої опори» [2].

У червні 2006 ВМО прийняла міжнародні директиви щодо статусу уповноважено економічного оператора, і понад 140 члени ВМО засвідчили свій намір щодо їх імплементації в національне законодавство за допомогою прийняття відповідних програм [13].

В Японії було прийнято Програму уповноважених експортерів (березень 2006 р.) та Програму уповноважених імпортерів (квітень 2007 р.). На сьогодні в країні діє Програма уповноважених економічних операторів (далі – Програма УЕО), яка передбачає надання визначеного статусу імпортерам, експортерам, складським операторам, митним брокерам, операторам логістичної мережі поставок (включаючи перевізників різного виду транспорту). Основними вимогами, які висуваються до кандидата на отримання статусу уповноваженого економічного оператора, зазначаються: виконання митного законодавства, використання митної електронної системи NACCS (Nippon Automated Customs Clearance System), безпека ділового партнера, співпраця та комунікація з митними органами, проведення внутрішнього аудиту, наявність кризисного управління.

Процес надання компанії статусу уповноваженого економічного оператора в Японії має п'ять стадій: консультація з митницею перед поданням документів, подання заяви та інших відомостей, розгляд заяви, проведення перевірки і надання визначеного статусу. Один раз на рік компанії, які отримали визначений

статус, повинні проводити внутрішній аудит на предмет виконання взятих зобов'язань [14].

Основними завданнями впровадження Програми УЕО Японії постають гарантування безпеки та забезпечення спрощених митних процедур. Одним із принципів цієї програми є поступове взаємне визнання сертифікатів уповноваженого економічного оператора на міждержавному рівні. Так, у травні 2008 р. було підписано угоду між Японією та Новою Зеландією про взаємне визнання статусу уповноваженого економічного оператора, аналогічні угоди було підписано зі США (у червні 2009 р.), Європейським Союзом та Канадою (у червні 2009 р.), Кореєю (у травні 2011 р.), Сінгапуром (у червні 2011 р.). У липні 2011 р. було прийнято офіційний логотип Програми УЕО Японії, що сприятиме подальшому залученню приватного сектора до Програми. Крім того цей логотип друкується на візитках та інших корпоративних документах, що символізує надання високої оцінки держави діяльності підприємства [12].

У США 2001 року було прийнято програму Customs – Trade Partnership Against Terrorism (С – ТРАТ), яка передбачала надання відповідного статусу імпортерам. Ще одна програма, яка регулює статус уповноваженого економічного оператора в США, має назву The Free and Secure Trade (FAST), або Угода про взаємну ініціативу США, Канади та Мексики. Країни-учасники домовилися про взаємну координацію процедур із забезпечення безпеки кордону. У цій програмі розширено коло кандида-

тів на отримання статусу уповноваженого економічного оператора, відповідно його можуть отримати імпортери, перевізники, виробники (останні можуть користуватися визначеними перевагами лише на південному кордоні США) [14].

Пріоритетним напрямком для більшості членів ВМО стало взаємне визнання Програм УЕО. Вперше таку угоду було укладено в червні 2007 р. між США та Новою Зеландією [15]. У січні 2008 р. було введено зміни до Митного Кодексу Європейського Союзу, відповідно до яких сертифікат уповноваженого економічного оператора визнається всіма членами союзу [4].

У тому ж році було прийнято Програму УЕО ЄС. Вона передбачає надання двох різних сертифікатів – стосовно спрощення митних процедур або стосовно надійності та безпеки, однак вони можуть бути й об'єднані. Понад 80 % сертифікатів ЄС видаються на отримання комбінованого статусу уповноваженого економічного оператора. Серед країн ЄС надання статусу уповноваженого економічного оператора здійснюється пропорційно до економічного розвитку держави. Так, у Німеччині видається близько 25% від усіх наданих сертифікатів у ЄС, у Нідерландах – 15%, у Швеції – 10%, у Франції – 9%, у Італії – 8%, у Великобританії – 7%. Деталізація положень з упровадження Програми УЕО міститься в Резолюції ЄС 1875/2006 [14].

Інститут уповноваженого економічного оператора введено в Митному союзі в рамках Євразійського економічного співтовариства. Стат-

тею 38 Митного кодексу ЄврАзЕС під уповноваженим економічним оператором розуміється юридична особа, що відповідає певним умовам і якій можуть бути надані певні спеціальні спрощення [5].

Особливості статусу уповноваженого економічного оператора в Митному союзі зумовлені особливостями цього інституту в державах-учасниках Союзу. Так, у Республіці Білорусь відповідно до Указу Президента від 28 січня 2008 р. № 40 про Положення про статус «Сумлінний учасник зовнішньоекономічної діяльності», порядок ведення реєстру осіб, що володіють таким статусом, та отримання з нього інформації, під «добросовісним учасником зовнішньоекономічної діяльності» розуміється зацікавлена в отриманні статусу УЕО особа (юридична особа або підприємець – резиденти Республіки Білорусь), яка відповідає визначеним вимогам. Статус «Сумлінний учасник ЗЕД» присвоюється зацікавленій особі на три роки і припиняє свою дію після закінчення зазначеного терміну або при прийнятті відповідного рішення у зв'язку з настанням однієї з визначених обставин [3]. На сьогодні Указ утратив чинність, але інститут сумлінних учасників зовнішньоекономічної діяльності фактично продовжує діяти, оскільки він по суті був перейменований в інститут уповноваженого економічного оператора.

У Республіці Казахстан статус уповноваженого економічного оператора визначається главою 6 Кодексу «Про митну справу в Республіці Казахстан». Відповідно уповноваженим економічним оператором постає юри-

дична особа, яка відповідає визначеним умовам і вправі користуватися спеціальними спрощеннями. Умови отримання статусу в Республіці Казахстан дещо відрізняються від умов інших країн-членів Митного союзу в рамках Євразійського економічного співтовариства. Статтею 62 вищезазначеного Кодексу визначаються такі вимоги до кандидата: наявність генерального забезпечення сплати митних зборів, податків на термін не менше одного року на суму, еквівалентну одному мільйону євро, за ринковим курсом валют, що встановлюється відповідно до податкового законодавства Республіки Казахстан, на день надання такого забезпечення (виняток становлять особи, які здійснюють діяльність з виробництва товарів і (або) експортують товари, до яких не застосовуються вивізні мита, за їх відповідності критеріям, визначеним рішенням Комісії Митного союзу; для них сума є еквівалентною ста п'ятдесяти тисячам євро); здійснення зовнішньоторговельної діяльності не менше двох років; відсутність на день звернення до митного органу заборгованості по митних платежах і податках відповідно до митного законодавства Республіки Казахстан; відсутність на день звернення до митного органу заборгованості (недоїмки) відповідно до податкового законодавства Республіки Казахстан; відсутність на день звернення до митного органу в заявника, засновників, акціонерів, які мають контрольний пакет акцій, фактів наявності непогашеної судимості відповідно до статей 209, 214, 250 Кримінального кодексу Республіки Казахстан; відсутність

у заявника на день звернення до митного органу фактів притягнення протягом одного року до адміністративної відповідальності за відповідними статтями Кодексу Республіки Казахстан про адміністративні правопорушення; наявність системи обліку товарів, що дозволяє співставити відомості, представлені митним органам при здійсненні митних операцій, з відомостями про проведення господарських операцій, що відповідає визначеним вимогам (наявність автоматизованої системи декларування, контролю та обліку митних декларацій, зокрема з обов'язковим застосуванням програмного продукту, сумісного з тим, який використовується митними органами, забезпечення інформаційних технологічних заходів з безпеки з метою збереження документації та захисту комп'ютерної системи від несанкціонованого доступу до неї сторонніх осіб, наявність системи внутрішнього контролю для виявлення невідповідності даних за документами фактичній кількості товарів і транспортних засобів [6].

У Російській Федерації (далі – РФ) уповноваженим економічним оператором може бути юридична особа, яка зареєстрована згідно із законодавством РФ, що здійснює ввезення товарів до РФ для використання у виробничій та іншій підприємницькій діяльності та вивезення товарів з РФ, яка включена до реєстру уповноважених економічних операторів. Відповідно до ст. 86 Закону «Про митне регулювання в РФ» Уряд РФ відповідно до митного законодавства Митного союзу має право визначати перелік товарів, щодо яких не можуть засто-

совуватися спеціальні спрощення, які надаються уповноваженому економічному оператору [8].

Статус уповноваженого економічного оператора в Митному союзі в рамках Євразійського економічного співтовариства присвоюється юридичній особі митними органами шляхом видання свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів і визнається на території тієї держави, митним органом якої присвоєно цей статус. Форма та порядок видання свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів, призупинення дії та відкликання цього свідоцтва визначаються законодавством держав – членів Митного союзу [5].

У РФ форму свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів установлено Наказом Федеральної митної служби Росії від 14 вересня 2011 р. № 1877 «Про затвердження Адміністративного регламенту Федеральної митної служби з надання державної послуги по веденню реєстру уповноважених економічних операторів». Цей наказ передбачає можливість оскарження рішення, дії (бездіяльності) Федеральної митної служби Росії або її посадових осіб при наданні державної послуги з ведення реєстру, якщо таким рішенням, дією (бездіяльністю) було порушено права, свободи чи законні інтереси заявника, було створено перешкоди для їх реалізації або на нього було незаконно покладено будь-який обов'язок [10].

Порядок видання свідоцтва встановлено ст. 91 Федерального закону «Про митне регулювання в Росій-

ській Федерації» та Адміністративним регламентом Федеральної митної служби з надання державної послуги з ведення реєстру уповноважених економічних операторів.

У Республіці Казахстан порядок видання свідоцтва встановлено ст. 63 Кодексу Республіки Казахстан «Про митну справу в Республіці Казахстан» [6], а форму свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів встановлено Наказом Міністра фінансів Республіки Казахстан від 26 липня 2010 р. № 372 «Про затвердження форми анкети, реєстру уповноважених економічних операторів і свідоцтва про включення до реєстру» [7].

У Республіці Білорусь форму свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів та порядок його видання встановлено Указом Президента Республіки Білорусь від 18 липня 2011 р. № 319 «Про деякі питання митного регулювання, про здійснення діяльності у сфері митної справи та уповноважених економічних операторів» та додатком «Положення про порядок видачі свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів і його відкликання», відповідно до якого особи, що володіли на момент набрання чинності цього Указу статусом «Сумлінний учасник зовнішньоекономічної діяльності», з дня набрання його чинності визнаються уповноваженими економічними операторами [9].

З метою створення прозорих практик здійснення зовнішньоекономічної діяльності, простих, швидких і відкритих процедур митного оформ-

лення та контролю за переміщенням через митний кордон товарів у Придністровській Молдавській Республіці (далі – ПМР) було введено інститут уповноваженого економічного оператора. Відповідно до затвердженого Державним митним комітетом ПМР Положення про статус «Сумлінний учасник зовнішньоекономічної діяльності» юридичні особи, що володіють цим статусом, можуть користуватися спрощеннями. Критерії щодо набуття статусу «Сумлінний учасник зовнішньоекономічної діяльності» такі: здійснення зовнішньоекономічної діяльності не менше трьох років до подання заяви та кількість оформлених митних декларацій протягом року на дату подання заяви понад 50; відсутність на дату подання заяви невиконаного обов'язку щодо сплати митних платежів, відсотків, пені, а також заборгованості надходження валютних коштів від експорту товарів, заборгованості з репатріації імпорту товарів, послуг; відсутність протягом року до дати подання заяви адміністративних митних правопорушень, які спричинили накладення штрафу, конфіскацію або стягнення вартості товарів на загальну суму понад 3000 розрахункових рівнів мінімальної заробітної плати, або залучення посадової особи юридичної особи до кримінальної відповідальності відповідно до статей 185, ч. 1 190, 191 Кримінального кодексу ПМР у зв'язку зі здійсненням зовнішньоекономічної діяльності; задовільна структура бухгалтерського балансу протягом року на дату подання заяви або наявність у власності основних засобів (фондів)

вартістю не менше 100 000 розрахункових рівнів мінімальної заробітної плати. Цей статус присвоюється особі строком на два роки і припиняє свою дію після закінчення зазначеного терміну або при прийнятті відповідного рішення у зв'язку з настанням визначених обставин [11].

Підсумовуючи слід зазначити, що інститут УЕО діє в багатьох країнах, а відмінності в його правовому закріпленні зумовлено особливостями національної правової системи та рівнем економічного розвитку держави. У будь-якому випадку впровадження такого суб'єкта митного права, як уповноважений економічний оператор, означає перехід на нові принципи безпечної міжнародної торгівлі, знаменує собою початок принципово нового підходу до методів роботи та взаємодії митних адміністрацій і ділових кіл.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція): Конвенція від 18 травня 1973 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 71. – Ст. 727.
2. Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі: Рада Митного Співробітництва, Резолюція від 1 червня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/976_003.
3. Положення про статус «Сумлінний учасник зовнішньоекономічної діяльності», порядок ведення реєстру осіб, що володіють таким статусом, та отримання з нього інформації: Указ Президента Республіки Білорусь від 28 січня 2008 р. № 40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.yurist.by/polozhenie-o-statuse-dobrosovestnyy-uchastnikvneshneeknomicheskoyudeyatelnosti-reestr-lic>.
4. Про затвердження Митного Кодексу Співтовариства: Регламент Європейського парламенту та Ради ЄС від 23 квітня 2008 р. № 450/2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kompmp.rada.gov.ua/kompmp/doccatalog/id.
5. Митний кодекс Митного союзу в рамках Євразійського економічного співтовариства від 27 листопада 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tsouz.ru/Docs/Kodeks3/razdel1/Pages/tkg13.aspx>.
6. Про митну справу в Республіці Казахстан: Кодекс Республіки Казахстан від 30 червня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30776062#pos=72.
7. Про затвердження форми анкети, реєстру уповноважених економічних операторів і свідоцтва про включення до реєстру: Наказ Міністра фінансів Республіки Казахстан від 26 липня 2010 р. № 372 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.customs-union.com>.
8. Про митне регулювання в Російській Федерації: Федеральний закон РФ від 27 листопада 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tks.ru/news/law/2010/11/29/0003>.
9. Про деякі питання митного регулювання, про здійснення діяльності у сфері митної справи та уповноважених економічних операторів: Указ Президента Республіки Білорусь від 18 липня 2011 р. № 319 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.export.by/zarubezhnoe-zakonodatelstvovod/Polozhenie>.
10. Про затвердження Адміністративного регламенту Федеральної митної служби з надання державної послуги по веденню реєстру уповноважених економічних операторів: Наказ ФМС Росії від 14. вересня 2011 р. № 1877 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_155205/?frame=2.

11. Про затвердження Положення про статус «Сумлінний учасник зовнішньоекономічної діяльності»: Наказ ДМК ПМР від 22 травня 2012 р. № 608. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://customs.Tiraspol.net/content/view/1732>.

12. Authorized Economic Operator program // Customs & Tariff Bureau, Ministry of Finance, Japan October, 2012 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.customs.go.jp/english/aeo/pamp/hlet.pdf>.

13. Theo Fletcher Authorised Economic Operator (AEO) programs: IBM's perspective // World Customs Journal [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.Worldcustomsjournal.org/media/wcj/2007/2/>

authorizedeconomicoperator_aeo_programs_ibms_perspective.pdf.

14. Supply chain security and trade facilitation – progress report // National Board of Trade, September 2010 [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.clecat.org/dmdocuments/ponten_report_supply_chain_security_and_trade_facilitation_-_progress_report_2010.pdf.

15. Mariya Polner Compendium of Authorized Economic Operator (AEO) Programmers // WCO Research Paper № 8 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.wcoomd.org/en/topics/research/activities-and-programm~/media/43AC3326904F4887925CBB339C135BFE.ashx>.

Билоус-Осинь Т. И. Процесс становления уполномоченного экономического оператора как субъекта таможенного права: международный опыт.

Статья посвящена освещению вопросов, связанных с внедрением института уполномоченного экономического оператора, а именно определению его понятия и основных характеристик. На основании анализа и обобщения работ отечественных и зарубежных исследователей предлагается рассмотрение правового регулирования этого института в разных государствах. Акцентируется внимание на международной практике определения правового статуса уполномоченного экономического оператора и его основных элементов.

Ключевые слова: уполномоченный экономический оператор, добросовестный участник внешнеэкономической деятельности, программа УЭО, стандарт, правило.

Bilous-Osin T. I. The process of formation of the authorized economic operator as a subject of customs law: international experience.

The article is dedicated to the issues connected with the introduction of the institute of the authorized economic operator, namely definition of its content and main characteristics. On the basis of the analysis and investigation of the works of national and international researchers we offer to examine the legal regulation of this institute in different countries. The attention is paid to the international practice of definition of the legal status of the authorized economic operator and its main elements.

Key words: authorized economic operator, responsible member of foreign economic policy, authorized economic operator program, standard, rule.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2014